

Istanbul, Culturele Hoofdstad 2010

AUTEUR Nurnaz Deniz

FOTOGRAFIE Stipo

In 2010 is Istanbul Culturele Hoofdstad van Europa. Sinds de aankondiging woedt er in Turkije een discussie over het nut daarvan. Waarom moet Istanbul Culturele Hoofdstad worden? Wordt het budget wel nuttig besteed? Winst is in ieder geval dat er gesproken wordt over onderwerpen die eerder nooit prioriteit hadden.

De titel Culturele Hoofdstad van Europa is voor Istanbul van belang omdat deze de stad de mogelijkheid biedt om kunst en cultuur op de politieke agenda te zetten. De stedelijke politiek heeft nooit veel belangstelling getoond in kunst en cultuur in de stad, vanwege desinteresse, redenen van economische aard of de voorrang van andere doelstellingen die eerst gerealiseerd moeten worden. Kunst en cultuur staan meestal onderaan de prioriteitenlijst of zijn afhankelijk van de persoonlijke interesse en voorkeur van politici en beleidsmakers. In het politieke klimaat van Istanbul wil men ook vaak direct resultaten zien, zoals bijvoorbeeld de bouw van een school, en beseft men niet dat er met investeringen in kunst en cultuur op de lange termijn veel bereikt kan worden.

De titel Culturele Hoofdstad van Europa biedt niet alleen de mogelijkheid om budgetten vrij te maken voor artistieke en culturele projecten en voor culturele activiteiten van nationale en lokale overheden, maar opent ook de deur om onderwerpen als culturele diversiteit in Istanbul en cultuurparticipatie van haar inwoners bespreekbaar te maken. Ook door degenen die gewoonlijk geen toegang hebben tot de artistieke en culturele netwerken wordt dit als een kans gezien.

'Istanbul, het podium is van jou' is het motto dat de stad aan het project 2010 heeft gegeven. Dit duidt op de ambitie van de stad om zichzelf met al haar diversiteit als podium te laten gebruiken en te profileren. Aan de andere kant kan het ook betekenen dat men zich niet durft of niet kan focussen op een meer specifieke onderdeel of eigenschap van de stad.

Dat Istanbul Culturele Hoofdstad van Europa wordt, is niet alleen belangrijk voor de stad zelf om te kunnen investeren in de artistieke en culturele infrastructuur, het geeft ook andere Europese steden de

mogelijkheid tot culturele uitwisseling met Istanbul. Uitwisseling van kennis en expertise over cultureel erfgoed en culturele participatie is dan ook het uitgangspunt van mijn project met de werktitel *Istanbul, Amsterdam and Antwerp. Exchange for a Cosmopolitan Future*. Het project bestaat uit twee onderdelen. Ten eerste culturele participatie: er zal kennis en expertise uit West-Europa naar Istanbul worden gebracht over urbanisatie, diversiteit en participatie. Naast kennisoverdracht is het laten samenwerken van experts uit West-Europa en Istanbul bij het creëren van nieuwe projecten een ander doel. Die nieuwe projecten moeten gehoor geven aan een lokale behoefte, zowel in Istanbul als in West-Europa.

De komst van grote groepen migranten heeft Istanbul een nieuw gezicht gegeven.

De tweede poot van het project gaat over cultureel erfgoed. Met behulp van archieven over migratie wil het project het bestaande cultureel geheugen activeren en doorgeven aan volgende generaties. Niet alleen in Europese steden maar ook in Istanbul heeft de afgelopen decennia een immense migratiegolf plaatsgevonden, gedeeltelijk vanaf het platteland en gedeeltelijk vanuit andere landen. Daarnaast zijn er nieuwe generaties Turkse migranten woonachtig in de middelgrote en grote steden van Europa, in de Nederlandse Randstad, Berlijn, Parijs, Casablanca en Istanbul zelf. In Istanbul is meer dan de helft van de inwoners jonger dan 26. Generaties die onderling een meervoudige identiteit gemeenschappelijk hebben, die zowel wortelt in de plek van herkomst (vaak de rurale cultuur van hun in de jaren zestig en zeventig geëmigreerde ouders), als op de plek van aankomst, de stad, waar ze mengen met en opgaan in de diverse urbane cultuur. De stad biedt hen de mogelijkheid hun diverse identiteit te vormen, te beleven en uit te dragen.

Door die meervoudige wortels zijn deze generaties transnationaal

georiënteerd en is hun identiteit in de eerste plaats gevormd in de stad. De stad is daarmee voor hen een veel tastbaarder milieu dan de nationale cultuur, die hen vaak te veel beperkingen oplegt en hen in een etnisch en sociaal getto dwingt. De stad is hun natuurlijke broedplaats en de plek waar ze in sociaal opzicht de ruimte hebben om buiten het nationale en etnische stramien te leven, in een ruimte die naadloos overvloeit in die van Europese broeder- en zustersteden waar zich vergelijkbare sociale en culturele houdingen hebben ontwikkeld. Amsterdam Zuid-Oost en Amsterdam West grenzen aan de Haagse Schilderswijk en Rotterdam-Zuid, maar ook aan Kreuzberg, de Parijse banlieus en Beyo lu in Istanbul.

In de kunsten manifesteert dit zich in een nieuwe vorm als 'urban', die zich ontwikkelt buiten de canon om, los van de gevestigde podia en opvattingen over stijl. In veel Europese landen woedt niet alleen de discussie over nationale en Europese identiteit; in deze debatten wordt ook veel gesproken over de plaats en identiteit van migranten. Daarnaast spelen in deze nieuwe culturele sfeer ook in sociaal opzicht identieke vraagstukken die samenhangen met cultuur en identiteit na migratie. Naast emancipatie en participatie binnen het kunstzinnige vlak is er de noodzaak van sociale emancipatie; zo is er de wens tot meer participatie in de maatschappij, bijvoorbeeld in de kunst, door andere lagen van de bevolking dan de gebruikelijke elite. Het project dat ik in het kader van Istanbul 2010 aan het voorbereiden ben, heeft tot doel de huidige culturele en sociale gettovorming in het stedelijke landschap open te breken. Het beoogt ook vitale en

wezenlijke, maar niet-geïstitutionaliseerde sociale en kunstzinnige vormen zichtbaar te maken en hier ruimte voor creëren in de vorm van onder andere een transnationaal podium, dat zeker bestaansrecht heeft naast de gevestigde instituties en gebruikelijke kanalen. Ondanks het feit dat we in Europa datgene wat we bereikt hebben met initiatieven voor diversiteit vaak ter discussie stellen, heeft Europa Istanbul veel te bieden wat betreft 'best practices' en expertise over cultuurparticipatie. Dit grensoverschrijdende project kan daarom bijdragen aan het tegengaan van gettovorming en negatieve beeldvorming over diversiteit. Wezenlijk is dat we twee kanten op willen werken, zowel in Istanbul als in Europa: het bevorderen van een kosmopolitische houding kan mede helpen inzien dat de betrokken steden ondanks hun verschillen veel gemene delers hebben.

Nurnaz Deniz (Nurnaz71@hotmail.com) is cultureel adviseur/entrepreneur en publiciste.